

הרב ינון ויסמן

הפרשה מטהור על הטמא

(ירושלמי חלה פ"ב ה"ג)

כתב הרמב"ם (הלכות בכורים פ"ז ה"ב) "לפיכך שתי עיסות אחת טמאה ואחת טהורה נוטל כדי חלת שתיהם מעיסה שלא הורמה חלתה ונותנו באמצע סמוך לעיסה הטהורה ומושך מן הטמאה לטהורה כדי ביצה כדי לתרום מן המוקף". והשיג עליו הראב"ד "א"א הוא פסק כר"א וחכמים אוסרין לעשות כן מפני שהוא מטמא חלתה פחות מכביצה ובירושלמי לא הסכימו בסוף כר"א לעשות מעשה כמותו". ובמה"פ השיג על הראב"ד "לזה אומר אני כמו שהודעת בהרבה מקומות שלא רצה הראב"ד להטריח א"ע ולחפש אחר זכותו של הרמב"ם וטעמו לשבח כבר כתבתי בהקדמתי לסדר נזיקין וכאן נמי כל הסוגיא מדתני ר' אלעאי וכו' עד סוף הפרק לא שייך כלל וכלל להכא אלא דבפ"ב דתרומות שייכא כדגריס שם לכל הסוגיא והתם הוא דאמרו דר' אמי לא קיבל להא דר' יצחק בר נחמן ואפי' כן לא אורי כר"א משום דהתם בתרומה גופה באמת אין הלכה כר"א אבל הכא בחולין הטבולין לחלה ודאי הלכה כר"א לפי סוגית הש"ס דילן כמו שנתבאר וגם לפי סוגית הש"ס דהכא דלא הובאה להסוגיא אלא אידי דאיירי בהאי ענינא וזה פשוט הוא".

ואולם הנו"כ הסכימו עם שאלת הראב"ד, ועוד שבפהמ"ש כתב הרמב"ם כראב"ד שהלכה כחכמים.

ובגמרא בסוטה (ל). מובא, שאע"פ שבמשנה מדובר על פחות מכביצה, בברייתא מדובר על ביצה. ועל פי זה הקשה מהר"י קורקוס קושיה נוספת "ועדיין צריך עוד לבאר למה פסק רבינו כתנא דבריתא דמושך כביצה ושבקיה לתנא דמתניתין שאמר פחות מכביצה".

ובגמרא בסוטה ישנם שלשה הסברים למחלוקת ר"א וחכמים "דמר סבר אין שני עושה שלישי בחולין ומר סבר שני עושה שלישי בחולין... והכא בחולין הטבולין לחלה קמיפלגי מר סבר כחלה דמו ומר סבר לא כחלה דמו... והכא במותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל קמיפלגי מ"ס מותר לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל ומר סבר אסור לגרום טומאה לחולין שבארץ ישראל". אולם הרמב"ם בפהמ"ש מסביר את חכמים בצורה שונה "והלכה כחכמים. וכבר נתבאר לך שאסור להפריש מן הטהור על הטמא". וכן נראה שהבין העין משפט, שהרי הביא ציון גם לכך שהרמב"ם פסק כר"א (ציון י), וגם ציון שהרמב"ם פסק כחכמים (ציון כ), ששם כתוב (בכורים פ"ה ה"ג) "החלה נקראת תרומה לפיכך אינה ניטלת אלא מן המוקף בתרומה ואינה ניטלת מן הטהור על הטמא לכתחלה".

ונראה ששלשת ההסברים בסוטה נכונים רק לברייתא. שהרי השאלה אם שני עושה שלישי בחולין או אם עושה בגלל שמדובר על חולין הטבולין לחלה, אינה קיימת אם מדובר על פחות מכביצה, שהרי ממילא אינו מטמא. ולגבי ההסבר השלישי כתב הכס"מ "ומה שכתב

הראב"ד מפני שהוא מטמא חלתה פחות מכביצה יש לתמוה דהא תנן פרק ב' דערלה (משנה ד) לעולם אינו מטמא עד שיהא בו כביצה". והוא שלא כרש"י בסוטה שהביא את התו"כ שגם פחות מכביצה מטמא. והמשנה שהביא הכס"מ צ"ע, שלא מוכח ממנה שאינו טמא, וניתן לקרא שאינו מטמא אחרים, וגם ברמב"ם אין גילוי לכאורה לנקודה זו. אולם גם אם לא נאמר ככס"מ, מלשון הגמרא משמע שמדובר על הברייתא ולא על המשנה, שהגמרא אמרה "ואיבעית אימא דכולי עלמא חולין הטבולין לחלה לא כחלה דמו ואין שני עושה שלישי בחולין".

ולפ"ז ברור שהרמב"ם פסק כברייתא, ולא כמשנה, שהבבלי מסביר את המחלוקת רק כברייתא, וא"כ פוסק הלכה כמותה ולא כמשנה.

(ומהרי" קורקוס כתב "לכך נ"ל דרבינו מפרש מה שאמר שם מר סבר ומ"ס דקאי א"ר אליעזר דמתניתין ור' אליעזר דברייתא דהאי הוא דהוה ק"ל מעיקרא ברייתא אמתניתין ובהא שקלינן וטרינן", ולפ"ז גם ברור מדוע פסק כר"א דברייתא).

ולפ"ז ברור מש"כ הרמב"ם בפהמ"ש שהלכה כחכמים, כיון שבמשנה המחלוקת היא שונה מהסבר הגמרא בבבלי, כיון שהבבלי פסק כברייתא, ובמשנה המחלוקת שונה, וכמ"ש הרמב"ם שהמחלוקת היא לגבי הפרשה מהטהור על הטמא, ואין להסביר את המחלוקת כבבלי כמ"ש. ובאמת במחלוקת זו הלכה כחכמים וכמו שפסק הרמב"ם לעיל, אבל בהלכה הרמב"ם פסק כברייתא. ומתאים קצת לדברי הפנ"מ שהגמרא פסקה כחכמים לעניין אחר מהמשנה שלנו.

ועדיין יש להבין שגם אם הלכה כר"א לגבי שלש המחלוקות בסוטה, אולם מדוע מותר להפריש, והרי זה הפרשה מהטהור על הטמא שאסורה (והאיסור מדאורייתא, וכמו שמוכח בירושלמי בריש פ"ב דתרומות).

ורש"י בסוטה כתב "ר"א אומר חלה ניטלת מן הטהורה על הטמאה – רישא דמתני' במסכת חלה (פ"ב מ"ז) הכי שיעור חלה אחד מכ"ד נטמאה עיסתה שוגגת או אנוסה אחד ממ"ח נטמאת במזיד אחד מכ"ד שלא יהא חוטא נשכר ר"א אומר היכא דנטמאת מזידה תלוש אחרת בטהרה ותטול מן הטהורה על הטמאה משום דמצוה לתרום מן המוקף כיצד תעשה שיהא מן המוקף וטהורה נוטלת כדי חלת הטמאה מעיסה הטהורה עד שלא הורמה חלתה דאי הורמה חלתה דטהורה תו לא מצי לאפרושי מן הפטור על החיוב ולא חייל עליה תו שם חלה". וכוונת דבריו ששתי המשניות קשורות זו לזו, וההתר הוא רק כאשר רוצים לקנוס את המטמא במזיד, רק לא רוצים לקנוס ולהפסיד תרומה, אלא קונסים שיכין עיסה נוספת טהורה וממנה יפריש על הטמא שטימא במזיד.

ונראה שמסבה זו מותר לטמא חולין בא"י, שהררי לדעת רש"י גם למ"ד שמותר לטמא חולין בא"י, לכתחילה אין לטמא, ורק כאן מותר בגלל שזה קנס על המטמא במזיד.

ולפ"ז ניתן לומר שבכח"ג אין את הדין שאין מפרישים מהטהור על הטמא, ורבנן עוקרים ד"ת. אולם ק"ק לומר כן, שכן אין עוקרים בקום עשה, ועוד שהרמב"ם הפריד את שתי המשניות האלו, ונראה שלא קישר ביניהם כרש"י.

המשנה בתרומות (פ"ב מ"א) מתירה להפריש בעיגול של דבילה ובאגודה של ירק המחוברים, והגמרא אומרת שדין זה הוא מהלכה למשה מסיני. וניתן לומר לפ"ז שבמקרה שלנו הסבה שיכול להפריש מהטהור על הטמא בגלל שהוא כעיגול של דבלה וכאגודה של ירק.

הגמרא אומרת "ואין הבית מצטרף. דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצטרף ושאין מקפיד על תערובתו הבית מצטרף". ופרש הפ"מ "בתמיה הא קי"ל דאפי"א אם מונחין בבית א' מצרף אותן שיהא מן המוקף ותורם מזה על זה כדתנינן בתוספתא דתרומות פ"ג והבאתי לעיל בפ"ב דתרומות פירות המפוזרין בתוך הבית או שתי מגורות שבבית אחד תורם מאחת על הכל ולר"א דס"ל ניטלת מן הטהור על הטמא אמאי מהדר שיתן פחות מכביצה באמצע כדי שיטול מן המוקף הא אפילו בבית אחד הרי הוא מן המוקף: ומשני דבר שהוא מקפיד על תערובתו אין הבית מצטרף. אותן שיהא קרוי מן המוקף: ושאין מקפיד וכו'. וכאן הואיל ואחת טמאה ואחת טהורה עשו אותו כדבר שהוא מקפיד על תערובתו ואין הבית מצרף שיהא מן המוקף". והכוונה שצירוף כלי מספיק, כאשר אין מקפידים על העירוב, אולם כאשר מקפידים על העירוב, צריך חיבור ואין מספיק צירוף כלי. אולם הרמב"ם לא פסק דין זה.

ונראה שאפשר לענות על שאלת הירושלמי בצורה נוספת, שכאן צריך חיבור לא בגלל שמקפיד אלא, שישנה בעיה של הפרשה מהטהור על הטמא, וצריך חיבור בשביל שיהיה נחשב עיגול של דבלה, שיהיה מותר להפריש. והירושלמי לא ס"ל לזה, כיון שסובר שמותר להפריש מהטהור על הטמא בגלל שזו דעת ר"א, וחכמים חולקים (שזה הטעם במחלוקת במשנה, וכמ"ש הרמב"ם בפהמ"ש). אבל הבבלי לא ס"ל הכי.

הרדב"ז כתב בתרוץ הרמב"ם "והנראה לי בדעתו דהני תנאי דמתני' ס"ל אסור לגרום טומאה לחולין שבא"י ולפיכך נחלקו דרבי אליעזר סבר דכיון דפחות מכשיעור הוא מותר ורבנן ס"ל אפילו פחות מכשיעור אסור אבל אנן לא קי"ל הכי אלא מותר לגרום טומאה לחולין שבא"י ולפיכך אפילו ימשוך מן הטמאה לטהורה כשיעור לית לן בה". אבל אין משמע כן מפהמ"ש, שהטעם של חכמים שונה.

